

Η επίδραση της Οικονομικής Κρίσης στο Κράτος Πρόνοιας της Ελλάδας: Εργαλεία αντιμετώπισης των προβλημάτων του χώρου της υγείας

Εισήγηση της κυρίας Ελένης Σπανοπούλου και του κ. Χρήστου Βαράκη σε πάνελ της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Υποθέσεων της AIM, Νοέμβριος 2012

Η Ελλάδα σήμερα βρίσκεται στη μέγγενη δύο αλληλο-τροφοδοτούμενων φαύλων κύκλων, έναν οικονομικό και έναν κοινωνικό.

Η οικονομική κρίση

Από το 2001 έως το 2008 το ΑΕΠ της χώρας αυξανόταν με ρυθμό 3,9% το χρόνο. Από τα τέλη του 2008 έως τα μέσα του 2012 η οικονομία συρρικνώθηκε κατά 20% περίπου (και συνεχίζει να συρρικνώνεται). Οι προβλέψεις μιλάνε ακόμα και για ύφεση 7% το 2013. Η ανεργία εκτινάχθηκε από ποσοστό χαμηλότερο από 8% σε περίπου 25% σήμερα.

Τα τελευταία 2 χρόνια τα μέτρα λιτότητας περικόπτουν σε μεγάλο βαθμό τις Δημόσιες Δαπάνες, με έμφαση στη μείωση μισθών και συντάξεων και αύξηση στη φορολογία. Αυτό φαίνεται να οδηγεί σε περαιτέρω ύφεση, ανεργία και μια οικονομία που λειτουργεί χαμηλότερα από τις δυνατότητες της.

Κοινωνική κρίση

Ο δεύτερος φαύλος κύκλος πλήττει το Κράτος Πρόνοιας. Η ανεργία και οι περικοπές στους μισθούς και τις συντάξεις αυξάνουν το ποσοστό των νοικοκυριών που βρίσκονται στο κατώφλι της φτώχειας. Ο αριθμός των νοικοκυριών που βρίσκονται κάτω από το όριο της φτώχειας, βάσει των εισοδημάτων του 2010, έχει φτάσει στο 21,4% του πληθυσμού (η δεύτερη χώρα μετά τη Βουλγαρία (22,4%) στην Ευρώπη). Τα ελληνικά νοικοκυριά που βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας έχει υπολογιστεί ότι φτάνουν τις 901.194 και αφορούν 2.341.400 μέλη των οικογενειών τους. Ο πληθυσμός που βρίσκεται στο κατώφλι της φτώχειας ή που είναι κοινωνικά αποκλεισμένος φτάνει τα 3.403.000.

Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις βοηθούσαν ικανοποιητικά τα φτωχά νοικοκυριά πριν από την Κρίση. Πιο συγκεκριμένα: Οι κοινωνικές μεταβιβάσεις (συμπεριλαμβανομένων των συντάξεων) αντιπροσώπευαν το 30,9% του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών της χώρας. Οι συντάξεις αποτελούν ένα σημαντικό μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος καθώς συμμετέχουν κατά 27,1% στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, ενώ οι κοινωνικές παροχές αντιπροσωπεύουν το 3,8% αυτού.

Το σύνολο των κοινωνικών μεταβιβάσεων μειώνει το ποσοστό της φτώχειας κατά 23,5 ποσοστιαίες μονάδες. Τα κοινωνικά επιδόματα συμβάλουν στη μείωση του ποσοστού της φτώχειας κατά 3,4 ποσοστιαίες μονάδες. Οι συντάξεις συμβάλουν στη μείωση του ποσοστού της φτώχειας κατά 20,1 ποσοστιαίες μονάδες.

Τα μέτρα λιτότητας μειώνουν σε μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές μεταβιβάσεις καθώς προβλέπουν μείωση τόσο στις συντάξεις όσο και στις κοινωνικές παροχές. Η οικογένεια και γενικότερα τα άτυπα κοινωνικά δίκτυα, μέχρι πρόσφατα κάλυπταν τις αδυναμίες ενός ανεπαρκούς Κράτους Πρόνοιας και αποτελούσαν ανάχωμα στον κοινωνικό αποκλεισμό. Σήμερα αυτό το ανάχωμα επηρεάζεται ποικιλοτρόπως και το Κράτος Πρόνοιας αδυνατεί να καλύψει το κενό που δημιουργείται. Ως αποτέλεσμα η κοινωνία αντιμετωπίζει:

- Αύξηση της εγκληματικότητας
 - 40% αύξηση στη συνολική εγκληματικότητα την περίοδο 2008-2010
 - 74% αύξηση στα περιστατικά παιδικής τρομοκράτησης στα σχολεία ανάμεσα στα έτη 2002-2010
 - Γενικότερη αύξηση στην παιδική εγκληματικότητα
 - Εμφάνιση εγκλημάτων μίσους
- Αύξηση του αριθμού των ατόμων με κατάθλιψη και των αυτοκτονιών. Το 2010 η Ελλάδα είχε έναν από τους χαμηλότερους δείκτες αυτοκτονιών στην Ευρώπη (2,9% ανά 100.000 κατοίκους). Σήμερα τα στοιχεία δείχνουν ότι υπάρχει 37% αύξηση των αυτοκτονιών, σε σχέση με την κατάσταση πριν από την έναρξη της κρίσης.
- Ανεπίσημες μελέτες δείχνουν μείωση κατά 15% στις γεννήσεις.
- Αλλαγή στους οικογενειακούς ρόλους
 - Άτυπη διεύρυνση του ορίου «παιδικής ηλικίας». Λόγω του υψηλού ποσοστού ανεργίας_ιδίως των νέων, τα παιδιά αργούν να ανεξαρτητοποιηθούν άρα και να κάνουν δική τους οικογένεια.
 - Ο ρόλος του «άντρα κουβαλητή» που μένει άνεργος γίνεται απότομα ρόλος εντός του σπιτιού με αποτέλεσμα τη δημιουργία εντάσεων.
- Κρούσματα λιποθυμίας μαθητών από υποσιτισμό (αποτελούν την κορυφή του παγόβουνου) που φανερώνει ότι:
 - Η κρίση πλέον δεν περιορίζεται μόνο σε φτωχές αλλά και σε μη φτωχές (με τον επίσημο όρο) οικογένειες. Συνεπώς η Ad Hoc αντιμετώπιση του προβλήματος δε δίνει λύσεις.
 - Εάν σε μια οργανωμένη κοινωνική δομή όπως το δημόσιο σχολείο υποχρεωτικής φοίτησης εμφανίζονται τέτοια κρούσματα αυτό σημαίνει ότι το φαινόμενο είναι εκτεταμένο και αφορά και σε άλλες ηλικιακές ομάδες όπως τα βρέφη και τα νήπια, τα άτομα της τρίτης ηλικίας κλπ.
 - Η λιποθυμία υποκρύπτει σοβαρό υποσιτισμό. Τι γίνεται με την ορθή διατροφή. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού δεν τρέφεται σωστά.
- Επιδημιολογικές βόμβες. Έχουμε αύξηση των κρουσμάτων AIDS, αλλά ακόμα και φυματίωσης και ελονοσίας που θεωρούσαμε ότι έχουν εξαλειφθεί.

Με τα μέτρα λιτότητας, το αναιμικό Κράτος Πρόνοιας αδυνατεί να δώσει λύσεις καθώς είναι αντιμέτωπο με κοινωνικά προβλήματα που ακόμα και πριν την κρίση δε θα μπορούσε να αντιμετωπίσει. Τα ασφαλιστικά Ταμεία και τα Δημόσια Νοσοκομεία έχασαν το σύνολο των αποθεματικών τους (εξαιτίας του PSI), με αποτέλεσμα την άτυπη στάση πληρωμών προς τους παρόχους υγείας και την άρνηση από την πλευρά τους των πιστώσεων προς τα νοσοκομεία και τους Ασφαλιστικούς Οργανισμούς.

Το Ελληνικό Κράτος Πρόνοιας για να αποφύγει την ολοκληρωτική του καταστροφή αυξάνει την άμεση συμμετοχή του πληθυσμού στο κόστος και επαναπροσδιορίζει τις προτεραιότητες του ώστε να καλύψει μόνο τις άμεσες ανάγκες του. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα:

- Οι πιο ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού να αποκλείονται από το σύστημα
- Να αποκλείονται προληπτικά προγράμματα από το πακέτο παροχών και να δίνεται έμφαση στις επείγουσες ανάγκες του
- Το ίδιο γίνεται και από την πλευρά του πληθυσμού. Οι ασθενείς για παράδειγμα αποφεύγουν τις επισκέψεις σε ιατρούς ή οδοντιάτρους για προληπτικές εξετάσεις ή για μικροπροβλήματα υγείας.

Η κατάσταση αυτή, στο άμεσο μέλλον, θα δημιουργήσει ακόμα μεγαλύτερες πιέσεις προς το Κράτος Πρόνοιας για επιπλέον δαπάνες. Ταυτόχρονα θα πυροδοτείται ο οικονομικός φαύλος κύκλος. Τα παιδιά και οι νέοι που ζουν σε συνθήκες φτώχειας έχουν λιγότερες πιθανότητες να εκπαιδευτούν σωστά και η μακροχρόνια ανεργία μειώνει τη δυνατότητα του άνεργου να ξαναμπεί στην αγορά εργασίας. Αυτό σημαίνει ότι η Ελλάδα θα συνεχίσει να υπολειτουργεί, να αυξάνει τους φόρους και να έχει ανάγκη για περισσότερες περικοπές στις δαπάνες.

Υπάρχει λύση;

Μια λύση που θα μπορούσαμε να προτείνουμε είναι να σπάσουμε και τους δύο φαύλους κύκλους άμεσα. Παρά το γεγονός ότι υπάρχουν πιο ειδικοί που μπορούν να προτείνουν λύσεις για την Ελληνική (και την Ευρωπαϊκή) οικονομία, πιστεύουμε ότι τα μέτρα λιτότητας αποτελούν λάθος συνταγή. Ένα γενικότερο σχέδιο ανακύκλωσης των πλεονασμάτων μέσα στην Ευρωζώνη είναι δυνατό να αλλάξει τη μοίρα της Ευρώπης.

Για να σπάσει ο Κοινωνικός Φαύλος Κύκλος χρειάζεται:

- Εφαρμογή «Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος»
- Ενίσχυση εισοδήματος Νοικοκυριών.
- Προστασία του πληθυσμού από τον Χρηματοπιστωτικό Αποκλεισμό
- Δημιουργία Εθνικού Παρατηρητήριου Φτώχειας και Κοινωνικού αποκλεισμού
- Εξασφάλιση πρόσβασης σε όλους σε Κοινωνικές Υπηρεσίες, Υπηρεσίες Υγείας και Παιδείας
- Προστασία των αστέγων – στέγαση και Κοινωνική στέγη
- Ενίσχυση του ρόλου της τοπικής αυτοδιοίκησης και της Διατομεακής συνεργασίας.
- Συμφιλίωση Οικογενειακής και Επαγγελματικής ζωής
- Αύξηση των παροχών σε είδος: Δωρεάν γεύματα σε σχολεία, ΚΑΠΗ κλπ
- Μεταβίβαση Ιδρυματικής Μέριμνας σε αναδόχους

Οι απαραίτητες μεταρρυθμίσεις στο Υγειονομικό Σύστημα θα πρέπει να περιλαμβάνουν:

- Την αντιμετώπιση των ανισοτήτων στην πρόσβαση σε υγειονομικές υπηρεσίες
- Την έμφαση στη βελτίωση της Ποιότητας των υπηρεσιών
 - Έμφαση στην πρόληψη και την Πρωτοβάθμια Φροντίδα για την προαγωγή της υγείας του πληθυσμού
 - Δημιουργία συστημάτων παρακολούθησης για την ορθολογική Διαχείριση Ασθενειών και Φροντίδας Υγείας
- Βελτίωση των ελεγκτικών μηχανισμών για την αντιμετώπιση φαινομένων σπατάλης, απάτης, κακών πρακτικών και διαφθοράς.